

SOCIALNA VARNOST OSEB Z INVALIDNOSTJO V REPUBLIKI SLOVENIJI – ALI JE ZAGOTOVLJENO VARSTVO PRED REVŠČINO?

JASNA MURGEL

Okrožno sodišče v Mariboru, Maribor, Slovenija
jasnamurgel7@gmail.com

Sinopsis Po vsem svetu se osebe z invalidnostjo spoprijemajo s slabšim zdravstvenim stanjem, nižjimi dosežki v izobraževanju, nižjo stopnjo zaposlenosti in višjo stopnjo revščine kot osebe brez invalidnosti. Avtorica v prispevku predstavlja prejemke oseb z invalidnostjo, do katerih so upravičeni po slovenski zakonodaji s področja zaposlovanja in socialnega varstva. Opisano ureditev analizira v luči vprašanja, ali obstoječa politika na področju socialnega varstva in zaposlovanja oseb z invalidnostjo tem osebam dejansko zagotavlja varstvo pred drsenjem pod prag revščine. Težišče prispevka je na dejanskem zagotavljanju ustrezne življenjske ravni in socialnega varstva kot predpogojev za uresničevanje vseh ostalih človekovih pravic, določenih s Konvencijo o pravicah invalidov (MKPI).

Ključne besede:

osebe z
invalidnostjo,
revščina,
socialno varstvo,
zaposlovanje,
MKPI

SOCIAL SECURITY OF PERSONS WITH A DISABILITY IN THE REPUBLIC OF SLOVENIA – IS THE PROTECTION FROM POVERTY GUARANTEED?

JASNA MURGEL

Maribor District Court, Maribor, Slovenia
jasnamurgel7@gmail.com

Abstract Worldwide, people with disabilities have generally poorer health, lower education achievements, fewer economic opportunities and higher rates of poverty than people without disabilities. In this article, the author presents the incomes of persons with disabilities to which they are entitled under Slovenian legislation in the field of employment and social protection. The mentioned fields are analysed in the light of the question whether the existing policy in the field of social protection and the employment of persons with disabilities provides these persons with protection against slipping below the poverty line. The focus of the contribution is on the actual guaranteeing of an adequate standard of living and social protection as preconditions for the exercise of all other human rights laid down by the Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CPRD).

Keywords:
persons with
disabilities,
poverty,
social protection,
employment,
CPRD

1 Uvod

Več kot milijarda ljudi na svetu živi z neko obliko invalidnosti. Med njimi ima skoraj 200 milijonov izkušnje s precejšnjimi ovirami pri vsakdanjem delovanju. V prihodnjih letih bo invalidnost še bolj pereča težava, saj postaja vse pogostejša. Po vsem svetu se osebe z invalidnostjo spoprijemajo s slabšim zdravstvenim stanjem, nižjimi dosežki v izobraževanju, nižjo stopnjo zaposlenosti in višjo stopnjo revščine kot osebe brez invalidnosti. Eden izmed razlogov za to je dejstvo, da se osebe z invalidnostjo srečujejo z ovirami pri dostopu do storitev, ki so številnim izmed nas samoumevne, vključno s storitvami, povezanimi z zdravjem, izobraževanjem, zaposlovanjem in prometom, pa tudi informacijami. Te težave so še bolj izražene v manj privilegiranih skupnostih (World Health Organisation [WHO], 2011).

Med prebivalci Evropske unije (EU) je več kot 15 odstotkov oseb z invalidnostjo, med prebivalci Slovenije pa jih je okoli 12–13 odstotkov. Po navedbah Statističnega urada republike Slovenije uradnih podatkov o številu oseb z invalidnostjo v Sloveniji ni. To število je ocenjeno na podlagi vpisov v registre posameznih kategorij invalidnosti. Predvideva se, da je v Sloveniji od 160.000 do 170.000 oseb z invalidnostjo). Približno 8 odstotkov oseb z invalidnostjo ima odločbo o invalidnosti glede na različne zakone, preostalih 5 odstotkov oseb (po ocenah invalidskih organizacij oziroma članstva v njih) pa so osebe s težjo telesno okvaro (Statistični urad Republike Slovenije [SURS], 2014).

Invalidnost sama po sebi ne pomeni omejene blaginje in revščine. Vendar pa je vedno več dokazov, da sta invalidnost in revščina zelo povezani (Groce, 2011). Invalidnost je vzrok in posledica revščine, revščina in invalidnost se lahko medsebojno krepi, kar prispeva k večji ranljivosti in izključenosti (Trani, Loeb, 2012; Rohwerder, 2015). Revščina in invalidnost sta prav tako ciklične narave. To pomeni, da je invalidnost nesorazmerno zastopana med osebami, ki živijo v revščini in da ima revščina nesorazmerno velik vpliv na osebe z invalidnostjo. Socialno ekonomski položaj je najmočnejši napovednik kronične bolezni, invalidnosti in umrljivosti. Na njihovo medsebojno prepletanje vpliva vrsta dejavnikov, vključno s statusom zaposlitve, izobrazbo, pomanjkanjem zavarovanja, pomanjkanjem dostopa do zdravstvene oskrbe in diskriminacija na podlagi rase, narodnosti, spolne usmerjenosti in spolne identitete. Osebe z invalidnostjo, ki živijo v revščini, se

utegnejo soočiti z več tveganji, povezanimi z omejenimi viri, visokim stresom, in izpostavljenostjo različnim travmam (Harley, 2021).

2 Revščina

Obstaja več načinov za opredelitev in merjenje revščine. Razlike v opredelitvi in merjenju ne predstavljajo le različnih načinov zbiranja in analize statističnih podatkov, temveč vodijo tudi do različnih pristopov v boju proti revščini (Council of Europe, n. d.). Revščina se običajno meri kot absolutna ali relativna revščina. V obeh primerih je določen prag revščine ali črta revščine, ljudje, ki spadajo pod to črto, pa veljajo za revne. Revščina se lahko opredeli kot človekovo stanje, za kar je značilno trajno ali kronično odvzemanje sredstev, zmogljivosti, izbire, varnosti in moči, potrebne za uživanje ustreznega življenjskega standarda in drugih civilnih, kulturnih, gospodarskih, političnih in socialnih pravic. V Evropi se revščina na splošno razume kot relativna revščina, v tem primeru se šteje, da je oseba ali gospodinjstvo revno, ko so njihovi dohodki in viri slabši od tega, kar naj bi bilo primerno ali družbeno sprejemljivo v družbi, v kateri živijo (Dinesh, Towner, Vincenten, Segul-Gomez, Racioppi, 2008).

Izhodišče za pričujočo analizo je podatek o stopnji tveganja revščine kot ga podaja Ministrstvo za javno upravo Republike Slovenije (MJU). Navedeni podatek je relativen, ker prag tveganja revščine ni določen vnaprej kot npr. košarica dobrin, nujno potrebnih za življenje, ali kot absolutni znesek, potreben za preživetje. Prag se izračuna za vsako leto posebej, po metodologiji, ki je enotna v vseh državah članicah EU in je odvisen od višine in porazdelitve dohodka med gospodinjstvi ter od števila in starosti članov vsakega gospodinjstva (odrasli, otroci), zajetih v raziskovanje. Določimo ga tako, da za vsa gospodinjstva najprej izračunamo njihov razpoložljivi dohodek na ekvivalentnega odraslega člana, ga pripišemo vsem članom gospodinjstva in nato vse osebe v vzorcu razvrstimo glede na višino tako pripisanega dohodka. Za revne se štejejo vse osebe, ki živijo v gospodinjstvih, katerih dohodek na ekvivalentnega odraslega člana je nižji od izračunanega praga. Ne gre za kazalnik absolutne revščine, temveč za indikator neenakosti znotraj populacije, saj ne pokaže, koliko oseb je dejansko revnih, temveč, koliko jih ima dohodek, ki je nižji od vrednosti praga, kako je dohodek porazdeljen med gospodinjstvi (Ministrstvo za javno upravo [MJU], 2022a).

Prag tveganja revščine v Sloveniji je v letu 2020 znašal 739 evrov na mesec. Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (SURS) se je v zadnjih 15 letih nominalno zvišal za približno 70 odstotkov, realno pa za približno 30 odstotkov. 12,4 odstotkov ali 254.000 prebivalcev Slovenije je v letu 2020 moralo preživeti mesec z dohodki, ki so bili nižji od 739 evrov. Stopnja tveganja revščine je bila torej 12,4-odstotna. Za 0,2 odstotne točke višja je bila stopnja tveganja revščine v 2020 kot pred 15 leti. Najnižja je bila v 2009, tik pred začetkom finančne krize (11,3-odstotna), najvišja v letih 2013 in 2014 (14,5-odstotna). V zadnjih letih se spet počasi znižuje (SURS, 2021a). Stopnja tveganja revščine in stopnja tveganja socialne izključenosti sta bili v 2020 višji kot v 2019, prva za 0,4, druga za 0,6 odstotne točke; prva je znašala 12,4 odstotkov, druga 15,0 odstotkov. Letni prag tveganja revščine se je zvišal za 424 EUR, na 8.864 EUR ali na 739 EUR na mesec (SURS, 2021b).

3 Invalidnost

Splošne opredelitve pojma invalidnosti ni. Svetovna zdravstvena organizacija (SZO) je leta 1980 sprejela Mednarodno klasifikacijo okvar, prizadetosti in oviranosti (International Classification of Impairments, Disabilities, and Handicaps [ICIDH]), katere posodobljena različica iz leta 2002 se imenuje Mednarodna klasifikacija delovanja, invalidnosti in zdravja (WHO, 2011). Takšno ime ima zaradi poudarka na zdravju in delovanju, ne pa invalidnosti. Po prejšnjem pojmovanju se je invalidnost začela, kjer se je zdravje končalo. SZO se je želela izogniti dojemanju, po katerem bi bila ICIDH orodje za merjenje delovanja v družbi, ne glede na to, kaj je razlog za okvare. Gre za radikalno spremembo, saj se namesto poudarjanja invalidnosti ljudi klasifikacija zdaj osredotoča na raven zdravja. ICIDH postavlja pojma zdravje in invalidnost v novo luč. Priznava, da lahko vsak človek doživi poslabšanje zdravja in s tem izkušnje nekaterih invalidnosti. To ni nekaj, kar se zgodi le manjšini človeštva. Namen ICIDH je tako »vključiti« izkušnje invalidnosti in jih priznati kot univerzalne človeške izkušnje. S premostitvijo središča pozornosti z vzroka na učinek, postavlja vse zdravstvene težave pod enaka merila, ki omogočajo primerjavo (Broderick, Ferri, 2021).

Pojem invalidnosti je po dolgoletnih razpravah in iskanju kompromisnih rešitev opredelila Mednarodna konvencija o pravicah invalidov (MKPI) v preambuli, ki sicer nima zavezujoče narave, in v 1. členu. V točki e preambule MKPI se ugotavlja, da je invalidnost razvijajoči se koncept in posledica medsebojnega sodelovanja med

invalidi ter ovirami zaradi stališč v družbi in ovirami v okolju, ki preprečujejo, da bi invalidi pod enakimi pogoji kakor drugi polno in učinkovito sodelovali v družbi. V drugem odstavku 1. člena MKPI je opredeljen pojem invalida. To so ljudje z dolgotrajnimi telesnimi, duševnimi, intelektualnimi ali senzoričnimi okvarami, ki jih v povezavi z različnimi ovirami lahko omejujejo, da bi enako kot drugi polno in učinkovito sodelovali v družbi (»Zakon o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in Izbirnega protokola h Konvenciji o pravicah invalidov [MKPI]«, 2008).

Opozoriti je treba, da se v slovenskem pravu uporablja napačen izraz »invalid«, ki ni skladen z namenom niti izvirnikom MKPI, v katerem se uporablja izraz »osebe z invalidnostjo« (Murgel, 2020). V tem prispevku se v delu, v katerem se sklicuje na slovensko pravo, uporablja izraz »invalid«, sicer pa pojem »oseba z invalidnostjo«.

Definicija pojma invalid v slovenskem pravu je odvisna od področja, ki ga ureja posamezni predpis. Najnovejša definicija tega pojma je zapisana v 1. členu Zakona o osebni asistenci (ZOA), skladno s katero gre za posameznika oziroma posameznico z dolgotrajnimi telesnimi, duševnimi, intelektualnimi ali senzoričnimi okvarami, ki jo v povezavi z različnimi ovirami lahko omejujejo, da bi enako kot drugi polno in učinkovito sodelovala v družbi (»Zakon o osebni asistenci«, 2017). Definicijo pojma invalid vsebujejo tudi Zakon o izenačevanju možnosti invalidov (ZIMI) iz leta 2010 (»Zakon o izenačevanju možnosti invalidov«, 2010),¹ Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI) (»Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov«, 2007)² Zakon o socialnem vključevanju invalidov (ZSVI) (»Zakon o socialnem vključevanju invalidov«, 2018), ki določa, katere osebe lahko pridobijo status invalida po tem zakonu³ in Zakon o

---

¹ V prvem odstavku 3. člena invalide opredeljuje kot osebe z dolgotrajnimi telesnimi, duševnimi in senzoričnimi okvarami ter motnjami v duševnem razvoju, ki jih v povezavi z različnimi ovirami lahko omejujejo, da bi enako kot drugi polno in učinkovito sodelovali v družbi.

² Skladno s tem zakonom je invalid oseba, ki pridobi status invalida po tem zakonu ali po drugih predpisih in oseba, pri kateri so z odločbo pristojnega organa ugotovljene trajne posledice telesne ali duševne okvare ali bolezni in ima zato bistveno manjše možnosti, da se zaposli ali ohrani zaposlitev ali v zaposlitvi napreduje (3. člen). Gre v bistvu za osebo, ki je delazmožna in se lahko zaposli po določbah ZZRZI.

³ Gre za osebe, ki praviloma niso delazmožne, to je za osebe z zmernimi, težjimi ali težkimi motnjami v duševnem razvoju, z avtističnimi motnjami, ki imajo tako hudo obliko neprilagojenega vedenja, da jim onemogoča samostojno življenje in pridobivanje sredstev za preživetje, za gluhoslepe osebe z najmanj 50-odstotno izgubo sluha po Fowlerju in prvo do vključno peto kategorijo slepote in slabovidnosti, za osebe z zmerno do hudo možgansko poškodbo ali okvaro in za najtežje gibalno ovirane osebe. To so osebe, ki se zaradi invalidnosti ne morejo same vključevati v družbo in si zagotavljati socialne varnosti.

pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2) (»Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju«, 2012).⁴

4 Prejemki oseb z invalidnostjo v Sloveniji

4.1 Zaposlovanje

V Sloveniji so invalidi v grobem razdeljeni na tiste, ki so se zmožni za usposobiti za samostojno življenje in delo, ter tiste, ki tega trajno niso zmožni. Položaj invalidov iz prve skupine na trgu dela ureja ZZRZI, status invalidov iz druge skupine pa ureja ZSVI.

4.1.1 Urejanje trga dela

Zakon o urejanju trga dela (ZUTD) je temeljni predpis, ki ureja ukrepe države na trgu dela. Ta zakon opredeljuje, kdo je brezposelna oseba (»Zakon o urejanju trga dela«, 2010).⁵ Zakon o delovnih razmerjih (ZDR-1) prav tako vsebuje določbe, ki se nanašajo na invalide (»Zakon o delovnih razmerjih«, 2013).⁶ Določa tudi možnost, da delodajalec sklene pogodbo o zaposlitvi z invalidom brez javne objave prostega delovnega mesta. Med razlogi za redno odpoved pogodbe o zaposlitvi s strani delodajalca ZDR-1 določa tudi redno odpoved o zaposlitvi invalidu, ki zaradi invalidnosti ni več zmožen opravljati dela pod pogoji iz sklenjene pogodbe o zaposlitvi (116. člen). Delodajalec, ki redno odpove pogodbo o zaposlitvi invalidu, mora pri tem upoštevati predpisane postopke, ki jih predvidevata ZPIZ-2 oziroma ZZRZI. Kot neutemeljen razlog za odpoved pogodbe o zaposlitvi ZDR-1 izrecno navaja invalidnost. V praksi to pomeni, da ugotovljena invalidnost pri delavcu ne sme biti razlog za odpoved pogodbe o zaposlitvi, temveč mu mora delodajalec v tem

---

⁴ Invalidnost po tem zakonu je podana, če se zaradi sprememb v zdravstvenem stanju, ki jih ni mogoče odpraviti z zdravljenjem ali ukrepi medicinske rehabilitacije in so ugotovljene v skladu s tem zakonom, zavarovancu zmanjša zmožnost za zagotovitev oziroma ohranitev delovnega mesta oziroma za poklicno napredovanje, ki invalide razvršča v kategorije.

⁵ ZUTD prav tako opredeljuje, kdo je zmožen za delo. Za delazmožno se šteje brezposelna oseba od dopolnjenih 15 do 65 let starosti, pri kateri ni prišlo do popolne nezmožnosti za delo po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju ali nezaposljivosti po predpisih o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (prvi odstavek 9. člena).

⁶ ZDR-1 v 6. členu prepoveduje diskriminacijo iskalcev zaposlitve pri zaposlovanju ali v času trajanja delovnega razmerja ali v zvezi s prenehanjem pogodbe o zaposlitvi zaradi invalidnosti. Delavec invalid, ki oceni, da se delodajalec do njega vede diskriminatorsko, lahko iz tega razloga tudi izredno odpove pogodbo o zaposlitvi. V tem primeru je delavec invalid upravičen do odpravnine, določene za primer redne odpovedi pogodbe o zaposlitvi iz poslovnih razlogov, pa tudi do odškodnine najmanj v višini izgubljenega plačila za čas odpovednega roka.

primeru poskušati najti delo, ki bo zanj ustrezno glede na omejitve, ki jih invalid ima (Peterlin, 2015).

4.1.2 Zaposlitvena rehabilitacija in zaposlovanje invalidov

ZZRZI ureja pravico do zaposlitvene rehabilitacije in nekatera vprašanja zaposlovanja invalidov. Določa tudi druge oblike, ukrepe in spodbude za njihovo zaposlovanje ter način njihovega financiranja. Namen zakona je povečati zaposljivost invalidov in vzpostaviti pogoje za njihovo enakovredno udeležbo na trgu dela z odstranjevanjem ovir in ustvarjanjem enakih možnosti. Status invalida po ZZRZI lahko pridobi oseba, ki ni pridobila statusa invalida po drugih predpisih oziroma nima z odločbo pristojnega organa ugotovljenih trajnih posledic telesne ali duševne okvare ali bolezni ter zato bistveno manjših možnosti, da se zaposli ali ohrani zaposlitev, je prijavljena kot brezposelna oseba na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje (ZRSZ), je dopolnila starost 15 let oziroma ni stara več, kot je po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju pogoj za pridobitev pokojnine za najnižjo pokojninsko dobo, in izpolnjuje merila, določena s tem zakonom (10. člen).

Zaposlitvena rehabilitacija so storitve, ki se izvajajo s ciljem, da se invalid usposobi za ustrezno delo, se zaposli, zaposlitev zadrži in v njej napreduje ali spremeni svojo poklicno kariero (4. člen ZZRZI). Zaposlitvena rehabilitacija je pravica invalida do posameznih storitev, ki jih določa ZZRZI.⁷ Obseg, način in trajanje zaposlitvene rehabilitacije se opredelijo v rehabilitacijskem načrtu. Invalid lahko uveljavlja pravico do zaposlitvene rehabilitacije, če nima pravice do enakih storitev po drugih predpisih (13. člen ZZRZI).

Vsebinsko in standarde storitve zaposlitvene rehabilitacije opredeljujejo Standardi storitev zaposlitvene rehabilitacije (Univerzitetni rehabilitacijski Inštitut Republike

---

⁷ Vrste storitev zaposlitvene rehabilitacije so zlasti: svetovanje, vzpodbujanje in motiviranje invalidov k aktivni vlogi, priprava mnenja o ravni delovnih sposobnosti, znanj, delovnih navad in poklicnih interesov, pomoči pri sprejemanju lastne invalidnosti in seznanjanje o možnostih vključevanja v usposabljanje in delo, pomoči pri izboru ustreznih poklicnih ciljev, razvijanje socialnih spretnosti in veščin, pomoč pri iskanju ustreznega dela oziroma zaposlitve, analiza konkretnega delovnega mesta in delovnega okolja invalida, izdelava načrta prilagoditve delovnega mesta in delovnega okolja invalida, izdelava načrta potrebne opreme in sredstev za delo, usposabljanje na konkretnem delovnem mestu oziroma v izbranem poklicu, itd. (15. člen ZZRZI).

Slovenije, 2012). Invalid, ki mu je priznana pravica do zaposlitvene rehabilitacije, ima pravico do storitev zaposlitvene rehabilitacije v skladu z odločbo in rehabilitacijskim načrtom, pravico in obveznost, da v zaposlitveni rehabilitaciji aktivno sodeluje, pravico do denarnih prejemkov, določenih v ZZRZI, in druge pravice in obveznosti, ki izhajajo iz načina in obsega izvajanja zaposlitvene rehabilitacije (16. člen).⁸

O pravici invalida do storitev zaposlitvene rehabilitacije ali o pravici do pridobitve statusa invalida po ZZRZI odloča ZRSZ, ki o priznanju pravice invalidu izda odločbo na predlog rehabilitacijske komisije. Po zaključeni zaposlitveni rehabilitaciji lahko rehabilitacijska komisija ZRSZ izda mnenje, da je invalid zaposljiv na trgu dela. V tem primeru se invalid zaposli pri običajnem delodajalcu, ali v invalidskih podjetjih ali zaposlitvenih centrih (Peterlin, 2015).

Invalidi se skladno s 36. členom ZZRZI zaposlujejo v običajnem delovnem okolju, v invalidskih podjetjih ter v podporni in zaščitni zaposlitvi na delih, ki ustrezajo njihovim sposobnostim. V zadnjih dveh desetletjih je v Sloveniji prišlo do pomembnega napredka na področju zaposlovanja invalidov. K pozitivnim spremembam in možnosti enakopravnega vključevanja invalidov na trg dela sta precej pripomogla uveljavljen kvotni sistem zaposlovanja invalidov in geografsko dobro razvita mreža izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije, z dostopnostjo storitev zaposlitvene rehabilitacije. Veliko oseb z invalidnostjo, za katere je nekoč veljalo, da ne zmorejo konkurenčno sodelovati na trgu dela, je sedaj zaposlenih (Destovnik, 2019).

Delodajalci morajo pri planiranju zaposlovanja in zaposlovanju invalidov upoštevati Kodeks Mednarodne organizacije dela o ravnanju z invalidnostjo na delovnem mestu tako, da zagotavljajo enake možnosti invalidov, njihovo zaposlovanje in ohranitev njihove zaposlitve. Primerna delovna mesta za invalide so vsa delovna

---

⁸ Invalid, ki mu je priznana pravica do zaposlitvene rehabilitacije, ima pravico do denarnih prejemkov glede na vrsto, obseg in čas trajanja storitev. O teh pravicah odloča ZRSZ. Denarni prejemki so:

- plačilo stroškov javnega prevoza za invalida in njegovega spremljevalca v primeru, da ga potrebuje, če je invalidu priznana pravica do storitev iz prve, druge, tretje, četrte, pete, šeste in desete alineje 15. člena ZZRZI;
- plačilo stroškov bivanja v višini največ 20 odstotkov minimalne plače mesečno, če se storitve zaposlitvene rehabilitacije izvajajo več dni zaporedoma in če je otežen vsakodnevni prihod invalida k izvajalcu zaposlitvene rehabilitacije;
- denarni prejemek za čas trajanja zaposlitvene rehabilitacije v višini 40 odstotkov minimalne plače mesečno, če se storitve zaposlitvene rehabilitacije izvajajo v obsegu najmanj 100 ur in če invalid ni prejemnik denarnega nadomestila ali denarne pomoči po predpisih iz naslova pravic brezposelnih oseb ali denarnega nadomestila po predpisih iz naslova invalidskega zavarovanja (17. člen ZZRZI).

mesta, na katerih – ob upoštevanju izjave o varnosti z oceno tveganja – invalidnost ni ovira za enakovredno opravljanje dela. Delodajalci v sistemizaciji delovnih mest določijo primerna delovna mesta za invalide in druge ukrepe za ravnanje z invalidnostjo na delovnem mestu (37. člen ZZRZI).

Za invalide, ki jim je status priznan po ZZRZI, veljajo posebna pravila o redni odpovedi pogodbe o zaposlitvi. Delodajalec invalidu, ki nima statusa delovnega invalida, ne sme redno odpovedati pogodbe o zaposlitvi zaradi nesposobnosti, če invalid ne dosega pričakovanih rezultatov in teh rezultatov ne dosega zaradi invalidnosti. Delodajalec mora takšnemu delavcu ponuditi sklenitev nove pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas za dela, ki ustrezajo njegovi strokovni izobrazbi in usposobljenosti ter so v skladu z njegovo delovno zmožnostjo (39. člen ZZRZI). V 40. členu ZZRZI določa način zagotavljanja drugega dela invalidu.⁹

4.1.2.1 Zaposlitvena rehabilitacija in zaposlovanje invalidov

V primeru, da se invalid lahko zaposli le pod pogojem, da ima ustrezno prilagojeno delovno mesto in sredstva za delo, oziroma da pri opravljanju dela potrebuje podporne storitve, rehabilitacijska komisija izda mnenje (oceno zaposlitvenih možnosti), da je invalid zaposljiv v običajnem delovnem okolju s podporo. ZRSZ invalidu izda odločbo o zaposljivosti v podporni zaposlitvi. V odločbi se navede, katere podporne storitve in v kakšnem obsegu invalid potrebuje. Za podporno zaposlitev gre, ko je invalid zaposlen v običajnem delovnem okolju s strokovno in tehnično podporo invalidu, delodajalcu in delovnemu okolju. V tem primeru sta do strokovne podpore upravičena tudi delodajalec in delovno okolje (Peterlin, 2015). ZZRZI določa, da plačilo podpornih storitev, v obsegu največ 30 ur mesečno, krije Javni štipendijski, razvojni, invalidski in prežिवninski sklad Republike Slovenije (SRIPS). Podporne storitve se lahko izvajajo tudi v okviru mreže izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije (predvsem psihosocialna podpora, svetovanje, spremljanje

---

⁹ Delodajalec lahko invalidu odpove pogodbo o zaposlitvi iz poslovnega razloga ali zaradi nezmožnosti za opravljanje dela pod pogoji iz pogodbe o zaposlitvi zaradi invalidnosti, če mu hkrati ponudi sklenitev nove pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas na drugem ustreznem delu, ki ustreza invalidovi strokovni izobrazbi, usposobljenosti in delovni zmožnosti v skladu s tem zakonom ali s predpisi, ki urejajo pokojninsko in invalidsko zavarovanje, ali na podlagi sporazuma z drugim delodajalcem zagotovi, da mu drugi delodajalec ponudi sklenitev pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas na ustreznem delu pri njem (prvi odstavek 40. člena). Če delodajalec invalidu utemeljeno ne more ponuditi nove pogodbe o zaposlitvi ali če delodajalec invalidu ali delovnemu invalidu ne more ponuditi nove pogodbe o zaposlitvi, o čemer odloči komisija za ugotovitev razlogov za odpoved pogodbe o zaposlitvi v skladu s predpisi, ki urejajo pokojninsko in invalidsko zavarovanje, lahko redno odpove pogodbo o zaposlitvi za nedoločen čas brez ponudbe nove pogodbe o zaposlitvi (šesti odstavek 40. člena).

pri delu ipd.) (Destovnik, 2019).

Podporna zaposlitev je zaposlitev invalida na delovnem mestu v običajnem delovnem okolju s strokovno in tehnično podporo invalidu, delodajalcu in delovnemu okolju. Pomeni nudenje podpore invalidom in drugim ranljivim skupinam z namenom najprej omogočanja in nadalje ohranjanja zaposlitve na običajnem trgu dela (Destovnik, 2019). Invalidu se lahko zagotavlja pri uvajanju v delo, na delovnem mestu in pri vključevanju v delovno okolje strokovna podpora z informiranjem, svetovanjem in usposabljanjem, osebno asistenco, spremljanjem pri delu, razvojem osebnih metod dela in ocenjevanjem njegove delovne uspešnosti ter tehnična podpora s prilagoditvijo delovnega mesta in sredstev za delo (48. člen ZZRZI). Invalid sklene z delodajalcem pogodbo o zaposlitvi, v kateri se poleg obveznih sestavin v skladu s predpisi o delovnih razmerjih opredelita tudi način in obseg strokovne in tehnične podpore invalidu, delodajalcu in delovnemu okolju.

4.1.2.2 Zaščitna zaposlitev

Pri nekaterih invalidih se po zaključeni zaposlitveni rehabilitaciji ugotovi, da je njihova pričakovana storilnost izredno nizka in dosegajo le od 30 do 70 odstotkov pričakovanih rezultatov delovnega mesta, čeprav gre za opravljanje najmanj zahtevnih del. Običajno gre za osebe s težavami v duševnem zdravju ali osebe z motnjo v duševnem razvoju. Takšnim osebam se izda odločba, da so zaposljivi le v zaščitni zaposlitvi oziroma na zaščitenem delovnem mestu (Destovnik, 2019). Plača invalidov z odločbo o zaposljivosti v zaščitni zaposlitvi je omejena na minimalno plačo in jo v višini od 30 do 70 odstotkov, odvisno od delovnih rezultatov invalida, subvencionira SRIPS (Peterlin, 2015).

Zaščitna zaposlitev je zaposlitev invalida na delovnem mestu in v delovnem okolju, prilagojenem delovnim sposobnostim in potrebam invalida, ki ni zaposljiv na običajnem delovnem mestu. Zaščiteni delovni mesta zagotavljajo predvsem zaposlitveni centri,¹⁰ lahko pa tudi invalidska podjetja, ki določijo zaščiteni delovni

---

¹⁰ Zaposlitveni center je pravna oseba, ki se ustanovi zaradi zaposlovanja invalidov izključno na zaščitenih delovnih mestih in izpolnjuje kadrovske, organizacijske, tehnične in druge pogoje, ki jih predpiše minister, pristojen za invalidsko varstvo in ima izdelan poslovni načrt. Občine skrbijo za vzpodbujanje ustanavljanja in delovanja zaposlitvenih centrov na svojem območju. Invalidom, zaposlenim na zaščitenih delovnih mestih, zagotavlja zaposlitveni center delo na svojem sedežu, v svojih poslovnih enotah, na podlagi sklenjenih poslovnih pogodb, pa

mesta (42. člen ZZRZI).

4.1.2.3 Ugotovitev o nezaposljivosti

Pri nekaterih invalidih se med izvajanjem zaposlitvene rehabilitacije ugotovi, da invalid zaradi svojih zdravstvenih težav oziroma invalidnosti dosega tako nizke delovne rezultate, da ne zadoščajo za zaposlitev v običajnem delovnem okolju in niti v prilagojenih oblikah dela, kot je zaščiteno delovno mesto. V takem primeru izvajalec zaposlitvene rehabilitacije predlaga ZRSZ izdajo odločbe o nezaposljivosti. Odločba ZRSZ o nezaposljivosti pomeni, da invalid ni več prijavljen kot aktivni iskalec zaposlitve na ZRSZ (Peterlin, 2015).

4.2. Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

Pravice iz invalidskega zavarovanja so pogojene z obstojem oziroma nastankom invalidnosti zavarovanca in nekaterih drugih pogojev, določenih v zakonu. V invalidskem postopku se glede na definicijo invalidnosti ugotavlja delovna zmožnost po zaključenem zdravljenju, in sicer se ugotavlja preostala delovna zmožnost ali morebitna izguba delovne zmožnosti na podlagi takšnih sprememb v zdravstvenem stanju, ki jih ni mogoče odpraviti z zdravljenjem ali ukrepi medicinske rehabilitacije in ni mogoče več pričakovati izboljšanja. Nastanek invalidnosti ugotavlja invalidska komisija Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (ZPIZ) (Žiher, 2015).

Status delovnega invalida imajo skladno s 65. členom ZPIZ-2 le zavarovanci, pri katerih je v skladu s tem zakonom ugotovljena invalidnost in so pridobili katero od pravic iz invalidskega zavarovanja. Iz navedenega izhaja, da vsi, ki sicer imajo priznano kategorijo invalidnosti, nimajo pa priznane nobene pravice iz invalidskega zavarovanja, niso delovni invalidi. Vzroki za nastanek invalidnosti so lahko poškodba pri delu, poklicna bolezen, bolezen ali poškodba zunaj dela (Žiher, 2015). Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2I) iz leta 2021 je s spremembo 429. člena ZPIZ-2 ponovno omogočil pravico do invalidnine za telesno okvaro tudi tistim zavarovancem, katerih

---

občasno lahko tudi pri poslovnih partnerjih. Zaposlitveni center mora zagotavljati programe, ki vsem zaposlenim invalidom zagotavljajo stalno in neprekinjeno delo in vse pravice, ki izhajajo iz sklenjenega delovnega razmerja (43. člen ZZRZI).

invalidnost ne izhaja iz dela, torej je telesna okvara posledica poškodbe zunaj dela in bolezni.

4.3 Socialno vključevanje

Invalidi, ki se ne morejo usposobiti za delo, imajo pravico do vključevanja v družbo na podlagi predpisov, ki urejajo njihov status. ZSVI ureja pravice in postopek pridobitve statusa invalida osebam s trajnimi prirojenimi ali pridobljenimi okvarami, ki se zaradi invalidnosti ne morejo socialno vključevati v skupnost brez nudenja storitev socialnega vključevanja in ne morejo samostojno opravljati večine ali vseh življenjskih potreb ter si zagotavljati sredstev za preživljanje, pravico do denarnih prejemkov in možnosti, ki jim jih zagotavlja država za njihovo enakovredno vključevanje v družbo. Status invalida po ZSVI pridobijo polnoletne osebe z zmernimi, težjimi ali težkimi motnjami v duševnem razvoju; z avtističnimi motnjami, ki imajo tako hudo obliko neprilagojenega vedenja, da jim onemogoča samostojno življenje in pridobivanje sredstev za preživljanje; gluhoslepi z najmanj 50-odstotno izgubo sluha po Fowlerju in prvo do vključno peto kategorijo slepote in slabovidnosti; zmerno do hudo možgansko poškodbo ali okvaro in najtežje gibalno ovirane osebe, ki se zaradi invalidnosti ne morejo same vključevati v družbo in si zagotavljati socialne varnosti.¹¹

Invalid, ki je pridobil status invalida po ZSVI, ima pravico do nadomestila za invalidnost za pokrivanje osnovnih življenjskih stroškov, ki mu omogoča enakovredno življenje in prebivanje v skupnosti. Ne glede na premoženjsko stanje upravičenca do nadomestila je višina tega nadomestila enaka seštevku denarne socialne pomoči in varstvenega dodatka po zakonu, ki ureja socialnovarstvene prejemke; ta velja za edino odraslo osebo v družini. O pravici do nadomestila odloči center za socialno delo. Če invalid sklene delovno razmerje, se mu nadomestilo izplačuje v višini razlike med prejeta plačo in zneskom neto minimalne plače. Ko invalidu delovno razmerje iz kakršnegakoli razloga preneha, ima znova pravico do nadomestila v polnem znesku. Invalid pridobi pravico do nadomestila, ko dopolni

---

¹¹ Pogoj za pridobitev statusa invalida po ZSVI je, da je invalidnost nastala pred polnoletnostjo ali – v primeru, da se oseba šola – najpozneje do dopolnjenega 26. leta starosti. Izjema so osebe z zmerno do hudo možgansko poškodbo ali okvaro, osebe z avtističnimi motnjami in gluhoslepe osebe, pri katerih invalidnost lahko nastane tudi pozneje, vendar pred prvo zaposlitvijo, oziroma če iz naslova zavarovanja ne pridobijo nobenih pravic. Poleg navedenih pogojev je pogoj za pridobitev statusa invalida po tem členu še, da je oseba državljan Slovenije ali tujec s stalnim prebivališčem ali dovoljenjem za prebivanje v Sloveniji (3. člen ZSVI).

18 let, osebe z avtističnimi motnjami, ki imajo tako hudo obliko neprilagojenega vedenja, da jim onemogoča samostojno življenje in pridobivanje sredstev za preživljanje, gluhoslepe osebe in osebe z zmerno do hudo možgansko poškodbo pa od prvega dne naslednjega meseca po pridobitvi statusa invalida po tem zakonu (5. člen ZSVI).

Invalid, ki zaradi invalidnosti potrebuje pomoč in postrežbo druge osebe za opravljanje osnovnih življenjskih potreb, ima poleg pravice do nadomestila pravico do dodatka za pomoč in postrežbo, če nima pravice do dodatka za isti namen po drugih predpisih. Višina dodatka za pomoč in postrežbo je odvisna od tega, koliko pomoči druge osebe invalid potrebuje. Izvedenski organ po zakonu, ki ureja pokojninsko in invalidsko zavarovanje, na zaprosilo pristojnega centra za socialno delo poda mnenje o potrebni pomoči druge osebe. Višina dodatka za pomoč in postrežbo se odmeri po zakonu, ki ureja pokojninsko in invalidsko zavarovanje (6. člen ZSVI).

4.4 Delo v varstveno delovnih centrih

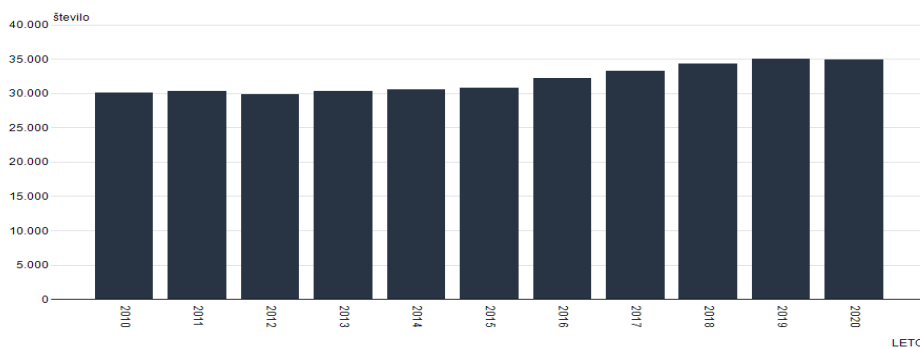
Osebe z invalidnostjo, ki se ne morejo vključiti na trg dela, lahko opravljajo dela v okviru socialno varstvenih storitev za odrasle. Formalno podlago za izvajanje teh v varstveno delovnih centrih (VDC) in centrih za usposabljanje, delo in varstvo (CUDV) določata Zakon o socialnem varstvu (ZSV) («Zakon o socialnem varstvu» [ZSV], 2007) in Pravilnik o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev («Pravilnik o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev», 2010). Razvoj mreže storitev na tem področju je opredeljen v nacionalnem programu za področje socialnega varstva. ZSV v 52. členu določa, da VDC opravlja naloge vodenja in varstva ter organizira zaposlitev pod posebnimi pogoji za duševno in telesno prizadete odrasle osebe. Poleg teh storitev lahko VDC opravlja tudi institucionalno varstvo odraslih duševno in telesno prizadetih oseb po prvem odstavku 16. člena ZSV ter pomoč na domu družinam duševno in telesno prizadetih oseb. VDC lahko opravlja tudi posebne oblike priprav na zaposlitev. Storitve vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji in institucionalnega varstva odraslih izvajajo tudi CUDV, ki so pretežno namenjeni usposabljanju in varstvu otrok (IRRSV, 2018).

5 Socialni položaj oseb z invalidnostjo v Sloveniji

5.1 Zaposlene osebe

Osebe z invalidnostjo, ki lahko delajo na odprtem trgu dela, imajo načeloma enake možnosti, da njihovi prejemki presežejo prag revščine. V okviru redne zaposlitve so upravičeni vsaj do minimalne plače, v letu 2022 skladno z Zakonom o minimalni plači (ZMP) znaša 1.074,43 eura (»Zakon o minimalni plači«, 2010). V navedeni znesek se skladno z 2. členom ZMP ne všttevajo vsi dodatki, določeni z zakoni in drugimi predpisi ter s kolektivnimi pogodbami, del plače za delovno uspešnost in plačilo za poslovno uspešnost, dogovorjeno s kolektivno pogodbo ali pogodbo o zaposlitvi. Poleg tega v minimalno plačo tudi ni možno všttevati povračil stroškov, ki jih je delodajalec dolžan izplačati delavcu (povračilo stroškov za prehrano med delom, za prevoz na delo in z dela, stroškov na službenem potovanju), kot tudi ne drugih prejemkov iz delovnega razmerja (regres za letni dopust, odpravnine, jubilejne nagrade). Delovno aktivnih invalidov je bilo med 2010 in 2020 v povprečju nekaj več kot 30 tisoč in so delali v najrazličnejših dejavnostih (SURS, n. d.).

Delovno aktivni invalidi (brez kmetov) po: LETO. SLOVENIJA, Spol - SKUPAJ.

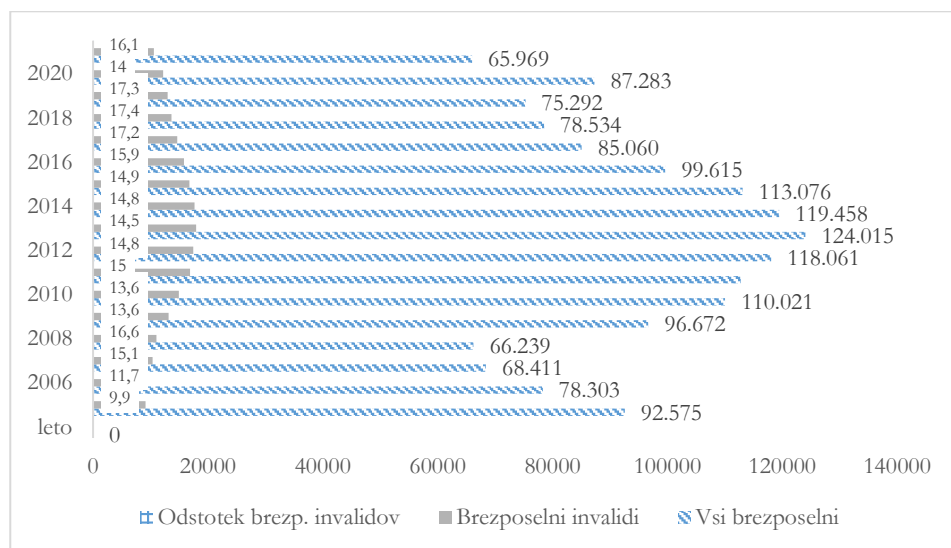

Vir: Statistični urad Republike Slovenije

Slika 1: Delovno aktivni invalidi
Vir: Statistični urad Republike Slovenije

V letu 2021 je bilo v Sloveniji registriranih 155 invalidskih podjetij (MJU, 2022b), kar pomeni, da se je njihovo število povečalo (SURS, n. d.).

Po podatkih ZRSZ (ZRSZ, posredovane informacije, 6. 1. 2022) za obdobje med letoma 2005 in 2021 se je število brezposelnih oseb z invalidnostjo v Sloveniji gibalo med devet in dvanajst tisoč. Delež oseb z invalidnostjo v skupnem številu vseh brezposelnih se je v istem obdobju gibal med minimalno 9,9 odstotki leta 2005 in maksimalno 17,4 odstotki leta 2018. Maksimalnemu odstotku se je približal tudi v letu 2021, ko je znašal 16,1 odstotkov. Podrobno so podatki predstavljeni v spodnji tabeli. Stopnje brezposelnosti invalidov ZRSZ ne izračunava.

Slika 2: Število brezposelnih oseb z invalidnostjo

Vir: Zavod RS za zaposlovanje

Ena ključnih težav tako evropskega kot slovenskega trga dela je naraščanje dolgotrajne brezposelnosti. S krepitvijo gospodarske aktivnosti v prihodnjih letih lahko ponovno pričakujemo, da bo zmanjševanje števila dolgotrajno brezposelnih počasnejše kot upad skupne brezposelnosti, kar vodi v ponovno naraščanje deleža dolgotrajno brezposelnih oseb. Izpostavljenost dolgotrajni brezposelnosti je sodeč po podatkih ZRSZ različna, praviloma so v težjem položaju osebe z lastnostmi, zaradi katerih so manj konkurenčne, saj jim le-te otežujejo vstop na trg dela: med dolgotrajno brezposelnimi je bilo septembra 2021 8.911 invalidov (22,5 odstotkov). Poleg navedenega je potrebno omeniti starejše brezposelne, ki na trgu dela predstavljajo ranljivo skupino, v primerjavi z drugimi starostnimi skupinami brezposelnih imajo še dodatne ovire, saj so pri zaposlovanju zaznamovani s

starostjo, pogosto slabšo izobrazbo, manjšo fleksibilnostjo, zaradi večje prisotnosti zdravstvenih težav in invalidnosti (več kot četrtina starejših brezposelnih ima status invalidne osebe) pa se jim pripisuje tudi nižja produktivnost (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje [ZRSZ], n. d.).

5.2 Osebe z invalidnostjo, ki niso delazmožne

Invalid, ki ima status invalida po ZSVI, ima pravico do nadomestila za invalidnost, ki je seštevek denarne socialne pomoči in varstvenega dodatka Zakonu o socialno varstvenih prejemkih (ZSVarPre) za edino odraslo osebo v družini (»Zakon o socialno varstvenih prejemkih«, 2010). Samska oseba, ki ima lastni mesečni dohodek, ki ni višji od neto 591,20 eurov, je upravičena do varstvenega dodatka in 591,20 eurov (Republika Slovenija, Euprava, n. d.). Na podlagi 8. člena ZSVarPre znaša osnovni znesek minimalnega dohodka 392,75 eura in se usklajuje po Zakonu o usklajevanju transferjev posameznikom in gospodinjstvom v Republiki Sloveniji (»Zakon o usklajevanju transferjev posameznikom in gospodinjstvom v Republiki Sloveniji«, 2006). Nadomestilo za invalidnost znaša trenutno 591,20 eurov. Oseba ki je invalid po ZSVI, ki zaradi invalidnosti potrebuje pomoč in postrežbo druge osebe za opravljanje osnovnih življenjskih potreb, ima tudi pravico do dodatka za pomoč in postrežbo, ki se odmeri po ZPIZ-2. Zneski dodatka za pomoč in postrežbo od 1. 1. 2019 dalje: za najtežje ovirane upravičence 430,19 eurov, višji znaša 300,00 eurov, nižji pa 150,00 eurov (Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje [ZPIZ], n. d.).

Osebe, ki niso delazmožne in izpolnjujejo merila po ZSVI, pridobijo status invalida po tem zakonu. Država zagotavlja invalidom po ZSVI pravico do socialno varstvenih storitev (vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji ter institucionalno varstvo) po Zakonu o socialnem varstvu (ZSV, 2007). Pretežno gre za osebe, pri katerih je invalidnost nastala v otroštvu. Veliko takšnih oseb je vključenih v VDC-je in CUDV-je, v katerih se izvajajo vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji ter institucionalno varstvo (24 ur in 16 ur) za odrasle (IRRSV, 2018).

Sodeč po raziskavi Inštituta Republike Slovenije za socialno varstvo (IRRSV) je bilo v letu 2017 v VDC/CUDV vključenih 3.984 odraslih uporabnikov. Med njimi je bilo več moških kot žensk. Povprečna starost je bila dobrih 41 let. Največ uporabnikov (3.482 oz. 87,4 odstotkov) je bilo vključenih (vsaj) v storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji (bodisi so prejeli zgolj to storitev ali pa v kombinaciji s katero drugo). Število oseb, vključenih v to storitev, se je v obdobju od leta 2012 do 2017 konstantno zviševalo (narastlo je za dobrih 12 odstotkov). V šestnajsturno institucionalno varstvo je bilo vključenih 1.124 oseb (v letu 2016 1.045). V obdobju 2012 – 2017 je število vključenih v to storitev naraslo za dobrih 21 odstotkov, medtem, ko je število oseb v 24-urnem institucionalnem varstvu v obdobju 2012 – 2014 naraščalo, v letu 2015 upadlo, v letu 2016 pa spet rahlo narastlo in v letu 2017 ponovno upadlo. 92,1 odstotkov uporabnikov VDC/CUDV je imelo motnjo v duševnem razvoju, med njimi največ zmerno motnjo (IRRSV, 2018).

V VDC-jih se postopoma uveljavlja zaposlitev pod posebnimi pogoji (integrirana zaposlitev), ki skladno z 10. členom Pravilnika o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev obsega take oblike dela, ki omogočajo upravičencem ohranjanje pridobljenih znanj ter razvoj novih sposobnosti. Zajema tudi zagotavljanje pogojev za varno delo, prilagajanje strojev in delovnih pripomočkov zmogljivostim upravičencev, uvajanje v delo, razvijanje delovnih sposobnosti in spretnosti, spremljanje delovnega procesa, nabavo sredstev in pripomočkov, prevoze materiala za delo ter prodajo izdelkov. Pridobljena sredstva od prodaje izdelkov so namenjena za nagrade upravičencev in za višjo kvaliteto dela in bivanja. Takšna zaposlitev se izvaja v VDC ali v drugi organizirani obliki. Storitve je mogoče izvajati izven prostorov VDC, pri čemer mora VDC za enega ali več upravičencev hkrati zagotoviti spremljevalca na podlagi kadrovskega normativov s področja socialne oskrbe in pripraviti načrt podpore zanj tako, da bodo zagotovljeni pogoji za njegovo varno delo (Kosmač, 2021). Pri tem pa je potrebno opozoriti, da so glede na omenjeni pravilnik do storitve vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji upravičene odrasle osebe z motnjami v duševnem razvoju ter osebe z več motnjami, do institucionalnega varstva v okviru VDC in CUDV pa odrasle osebe, ki so upravičene tudi do storitve vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji, razen oseb z lažjo motnjo v duševnem razvoju (IRRSV, 2018).

5.3 Prejemki iz naslova invalidske upokojitve

ZPIZ-2 je bil v zadnjem letu večkrat spremenjen tudi v delu, ki zadeva invalidske pokojnine. Po sprejemu ZPIZ-2I, ki je 1. 5. 2021 zagotovil znesek invalidske pokojnine v višini 388,54 eurov prejemnikom invalidske pokojnine, ki niso bili več kot polovico zavarovanja, zavarovani za širši obseg pravic. Prejemnikov invalidske pokojnine, ki so upravičeni do najnižje pokojnine 279,56 eurov je približno 780, uživalcev invalidskih pokojnin z manj kot 388,54 eurov pa je skupaj približno 1040 (M. Papež, intervju, 6. 1. 2022).

6 Sklepna misel

Na načelni ravni je osebam z invalidnostjo v Sloveniji omogočeno prejemati prejemke, ki jih uvrščajo nad prag tveganja revščine. Če so redno zaposleni za polni delovni čas, prejemajo vsaj minimalno plačo. Vendar podatka o stopnji brezposelnosti med osebami z invalidnostjo, torej podatka, kolikšen odstotek teh oseb, ki bi se lahko zaposlile, je dejansko zaposlenih, ni mogoče pridobiti. Zato tudi praktično ni mogoče ugotavljati, koliko delovno sposobnih oseb z invalidnostjo ne prejema plače in je odvisnih od drugih prejemkov, zlasti denarne socialne pomoči, ki ne omogoča življenja nad pragom revščine.

Tudi osebe, ki imajo status invalida po ZSVI, so praviloma upravičene do prejemkov, zaradi katerih so umeščene nad pragom tveganja revščine ali pa tik pod njim. Če prejemajo nižji dodatek za pomoč in postrežbo, so njihovi prejemki tik nad pragom tveganja revščine, če pa imajo nižji dodatek, so pod tem pragom. Po podatkih Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti prejema po ZSVI nadomestilo za invalidnost, 5.968 upravičencev, razliko nadomestila za invalidnost prejema 1.303 upravičencev, razliko do minimalne plače prejema en upravičenec, dodatek za pomoč in postrežbo v višini 150,00 eurov prejema 2.763 upravičencev, dodatek za pomoč in postrežbo v višini 300,00 eurov pa 1.866 upravičencev (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, posredovane informacije, 24. 1. 2022).

Kot pogodbenica MKPI je Slovenija dolžna na podlagi 28. člena priznati osebam z invalidnostjo in njihovim družinam pravico do ustrezne življenjske ravni in pravico do socialnega varstva in uživanja te pravice brez diskriminacije zaradi invalidnosti ter sprejeti ustrezne ukrepe za varovanje in spodbujanje uresničevanja te pravice, vključno z ukrepi, s katerimi zagotavljajo osebam z invalidnostjo med drugim dostop do državne pomoči za stroške, povezane z invalidnostjo, vključno z ustreznim usposabljanjem, svetovanjem, finančno pomočjo in nadomestno oskrbo. Odbor za pravice oseb z invalidnostjo (v nadaljevanju: Odbor), ki spremlja, kako države izvajajo MKPI, je v sklepnih ugotovitvah o poročilu, ki ga je predložila Slovenija pozval, naj država zagotovi učinkovitost in uspešnost programov socialnega varstva in zmanjšanja revščine za osebe z invalidnostjo, zlasti za osebe s psihosocialnimi in/ali intelektualnimi invalidnostmi; znova vzpostavi vse podporne ukrepe za vse osebe z invalidnostjo, ki so bili okrnjeni zaradi varčevalnih politik, ter prepreči vsako morebitno stisko oseb z invalidnostjo, ko se zmanjša njihov dohodek zaradi varčevalnih ukrepov; zagotovi dostopnost do javnih stanovanj za osebe z invalidnostjo, širi informacije o razpoložljivih in cenovno dostopnih stanovanjih v dostopnih oblikah ter se poveže z zasebnim sektorjem, da bi se pospešil razvoj dostopnih stanovanjskih enot; izvaja pozitivne ukrepe pri obdavčitvi pokojninskega in invalidskega zavarovanja za osebe z invalidnostjo v primeru revščine; osebam z invalidnostjo prizna pravico do polne invalidske pokojnine in polnega invalidskega zavarovanja z ustreznimi pravnimi in upravnimi mehanizmi; zagotovi dostojen in vključujoč sistem socialnega varstva za starejše osebe z invalidnostjo (Zagovornik načela enakosti, 2018).

Slovenija je skladno s 27. členom MKPI dolžna priznavati osebam z invalidnostjo pravico do dela enako kot drugim, to vključuje pravico do možnosti za preživljanje s svobodno izbranim ali sprejetim delom na trgu dela in v delovnem okolju, ki je odprto, vključujoče in dostopno osebam z invalidnostjo. Odbor je leta 2018 izrazil zaskrbljenost zaradi vztrajanja pri zaščitnih zaposlitvah, ki spodbujajo dobrodelno delovanje in ohranjajo segregacijo oseb z invalidnostjo na trgu dela – zlasti oseb z intelektualnimi invalidnostmi – s tem, da jih opredelijo kot »nezaposljive«; izpostavljenosti oseb z invalidnostjo tveganju, da bodo ostale brez dohodka, če se bodo samozaposlile; pomanjkljivega izvajanja kvotnega sistema zaposlovanja in

razumne prilagoditve delovnega mesta ter zaradi asimetričnih zahtev po kvotah v javnem in zasebnem sektorju dela (Zagovornik načela enakosti, 2019).¹²

Da bi sploh lahko obravnavali socialni položaj oseb z invalidnostjo v Sloveniji, bi bilo potrebno urediti sistem zbiranja statističnih podatkov v zvezi s temi osebami. To obveznost ima Slovenija skladno z 31. členom MKPI, ki ji nalaga, da zbira ustrezne podatke, vključno s statističnimi in raziskovalnimi, kar bi omogočilo oblikovanje in uresničevanje usmeritev za izvajanje te konvencije. Tako zbrani podatki bi morali biti primerno razvrščeni in se uporabljati kot pomoč pri presoji izpolnjevanja obveznosti Slovenije iz MKPI in za ugotavljanje in odpravljanje ovir, s katerimi se osebe z invalidnostjo srečujejo pri uresničevanju svojih pravic. Odbor je v sklepnem poročilu o Sloveniji iz leta 2018 (Committee on the Rights of Persons with Disabilities, 2018) izrazil zaskrbljenost zaradi pomanjkanja sistemskih in razčlenjenih podatkov o osebah z invalidnostmi in njihovih socialnih razmerah, vključno z ovirami, ki so jih deležni v družbi. Sloveniji je priporočil, da razvije sistematične postopke zbiranja podatkov in poročanja prek informacijskega sistema državne komisije in predstavniških organizacij oseb z invalidnostmi o invalidnosti, in zbira, analizira in širi razčlenjene podatke o svojih prebivalcih z invalidnostmi, vključno s podatki, razčlenjenimi po spolu, starosti, etnični pripadnosti, vrsti oviranosti, družbenoekonomskem položaju, zaposlitvi in prebivališču, ter podatke o ovirah, ki so jih osebe z invalidnostmi deležne v družbi, in njihovi stopnji revščine (Zagovornik načela enakosti, 2019).

Vsekakor ostaja zagotavljanje ustrezne življenjske ravni oseb z invalidnostjo eden ključnih izzivov v prihodnje, zlasti če upoštevamo nove izzive, pred katere so postavljeni Slovenija, EU in ves svet. Po ugotovitvah Evropske komisije se lahko osebe z invalidnostjo soočajo z večjim tveganjem revščine, nižjo stopnjo izobrazbe, preprekami, ki ovirajo njihovo polno udeležbo v družbi, ter pomanjkanjem neodvisnosti in samostojnosti, ki lahko ogrozijo njihovo dostojanstvo in temeljne pravice. Pandemija covid-19 je te neenakosti še zaostрила (European Commission, 2020).

---

¹² Zato je priporočil Sloveniji, da sprejme ukrepe, namenjene spodbujanju vključujočega, odprtega in dostopnega trga dela za osebe z invalidnostjo v vseh sektorjih; oblikuje posebne spodbude za delodajalce in zagotovi razumno prilagoditev za osebe z invalidnostjo, zlasti za osebe z intelektualnimi invalidnostmi, da bi se omogočila njihova vključitev na odprti trg dela; omogoči zagotovitev vseh dohodkov samozaposlenim osebam z invalidnostmi, vključno z invalidskimi pokojninami in zagotovi enake zahteve za kvote zaposlovanja v javni upravi, informacijskih službah in drugih delovnih sektorjih ter spremlja njihovo izvajanje. Priporočil je tudi, naj se zbirajo podatki o izpolnjevanju kvotnega sistema in zagotovi ustrezno kaznovanje, če kvote niso izpolnjene.

Pravni viri

- Committee on the Rights of Persons with Disabilities. (16. 4. 2018). Concluding observations on the initial report of Slovenia Adopted by the Committee at its nineteenth session (14 February–9 March 2018), United Nations, CRPD/C/SVN/CO/1. Pridobljeno na <https://digitallibrary.un.org/record/1483329>.
- Council of Europe (n. d.). Poverty. Pridobljeno na <https://www.coe.int/en/web/compass/poverty#2>.
- European Commission, (20. 11. 2020). Commission Staff Working Document Evaluation of the European Disability Strategy 2010-2020. Pridobljeno na <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/183b661c-2b17-11eb-9d7e-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF>.
- Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo. (2018). Spremljanje izvajanja storitev za odrasle v varstveno delovnih centrih in centrih za usposabljanje, delo in varstvo, Poročilo o izvajanju storitev v letu 2017. Pridobljeno na https://www.irssv.si/upload2/VCD_CUDV_koncno-porocilo_IRSSV.pdf.
- Ministrstvo za javno upravo. (21. 1. 2022b). Register invalidskih podjetij. Pridobljeno na https://podatki.gov.si/dataset/register-invalidskih-podjetij?resource_id=62899f25-a19a-473c-ab3f-f40c60abb833
- Ministrstvo za javno upravo. (6. 1. 2022a). Odprti podatki Slovenije. Prag tveganja revščine, Slovenija, letno. Pridobljeno na https://podatki.gov.si/dataset/surs0867106s?resource_id=899d1357-330e-4039-afa3-0fe3da263843
- Odredba o usklajeni višini minimalnega dohodka od januarja 2019. (2019). Uradni list RS, (št. 5/19).
- Pravilnik o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev. (2010, 2011, 2013, 2015, 2019, 2021). Uradni list RS, (45/10, 28/11, 104/11, 111/13, 102/15, 76/17, 54/19, 81/19, 203/21).
- Republika Slovenija Euprava (n.d.). Socialne pomoči. Varstveni dodatek. Pridobljeno na <https://e-uprava.gov.si/podrocja/sociala-zdravje-smrt/socialne-pomoci/varstveni-dodatek.html>.
- Statistični urad Republike Slovenije (19. 9. 2020). Konec leta 2019 v Sloveniji 145 invalidskih podjetij, v njih zaposlenih 5.927 invalidov. Pridobljeno na <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/9056>.
- Statistični urad Republike Slovenije. (1. 12. 2014). Pridobljeno na <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/4916>.
- Statistični urad Republike Slovenije. (13. 10. 2021a). Mednarodni dan boja proti revščini. Pridobljeno na <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/9906>.
- Statistični urad Republike Slovenije. (17. 6. 2021b). Stopnja tveganja revščine in stopnja tveganja socialne izključenosti v 2020 višji kot v 2019. Pridobljeno na <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/9624>.
- Statistični urad Republike Slovenije. (n. d.). Delovno aktivni invalidi (brez kmetov) po dejavnostih (SKD 2008) in spolu, Slovenija, letno. Pridobljeno na <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/0765501S.px/table/tableViewLayout2/>.
- Statistični urad Republike Slovenije. (n. d.). Dohodek, revščina in socialna izključenost. Pridobljeno na <https://www.stat.si/StatWeb/Field/Index/10/39>.
- Statistični urad Republike Slovenije. (n. d.). Stopnja tveganja revščine in stopnja tveganja socialne izključenosti v 2020 višji kot v 2019: <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/9624>.

- Univerzitetni rehabilitacijski Inštitut Republike Slovenije – Soča. (2012). Standardi storitev zaposlitvene rehabilitacije. Pridobljeno na http://www.ir-rs.si/f/docs/Razvojni_center_za_zaposlitveno_rehabilitacijo/Standardi_storitev_ZR-dopolnjena_izdajaj?irrs_admin=v18v2dbfi42jotsqos2gf2uca6.
- World Health Organisation. (14. 12. 2011). Towards a Common Language for Functioning, Disability and Health. Pridobljeno na <https://www.who.int/classifications/icf/icfbeginnersguide.pdf?ua=1>.
- World Health Organization (n. d.). World Report on Disability. Pridobljeno na https://www.who.int/disabilities/world_report/2011/en.
- Zagovornik načela enakosti (2019). Letno poročilo za leto 2018. Pridobljeno na <https://www.zagovornik.si/wp-content/uploads/2019/10/Redno-letno-poro%C4%8Dilo-2018.pdf>.
- Zakon o delovnih razmerjih (ZDR-1). (2013, 2015, 2016, 2017, 2019, 2020, 2021). (Uradni list RS, (21/13, 78/13., 47/15, 33/16, 52/16, 15/17, 22/19, 81/19, 203/20, 119/21, 202/21, 15/22).
- Zakon o izenačevanju možnosti invalidov (ZIMI). (2010), 2014, 2017). *Uradni list RS*, (94/10, 50/14, 32/17).
- Zakon o osebni asistenci (ZOA). (2017, 2018, 2021). *Uradni list RS*, (10/17, 31/18, 172/21).
- Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2). (2012, 2013, 2014, 2015, 2017, 2019, 2020, 2021, 2022). *Uradni list RS*, (96/12, 39/13, 99/13, 101/13, 44/14, 85/14, 95/14, 90/15, 102/15, 23/17, 40/17, 65/17, 28/19, 75/19, 139/20, 189/20, 51/21, 121/21, 162/21, 196/21, 10/22).
- Zakon o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in Izbirnega protokola h Konvenciji o pravicah invalidov (MKPI). (2008). *Uradni list RS – Mednarodne pogodbe*, (10/08).
- Zakon o socialnem varstvu (ZSV). (2007, 2010, 2012, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020). *Uradni list RS*, (3/07, 23/07, 41/07, 61/10, 62/10, 57/12, 39/16, 52/16, 15/17, 29/17, 54/17, 21/18, 31/18, 28/19, 189/20, 196/21).
- Zakon o socialnem vključevanju invalidov (ZSVI). (2018, 2018, 2021). (*Uradni list RS*, (30/18, 196/21, 206/21).
- Zakon o socialno varstvenih prejemkih (ZSVarPre). (2010, 2011, 2013, 2015, 2016, 2018, 2021). *Uradni list RS*, (61/10, 40/11, 14/13, 99/13, 90/15, 88/16, 31/18, 73/18, 196/21).
- Zakon o urejanju trga dela (ZUTD). (2010, 2012, 2013, 2014, 2015, 2017, 2019, 2020, 2021). *Uradni list RS*, (80/10, 40/12, 21/13, 63/13, 100/13, 32/14, 47/15, 55/17, 75/19, 11/20, 189/20, 54/21, 172/21).
- Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI). (2007, 2011, 2012, 2014, 2021). *Uradni list RS*, (16/07besedilo, 87/11, 96/12, 98/14, 18/21).
- Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije. (n. d.). Redna uskladitev pokojnin in drugih prejemkov od 1. 1. 2021. Pridobljeno na <https://www.zpiz.si/cms/content2019/redna-uskladitev-pokojnin-in-drugih-prejemkov-od-1>.
- Zavod za zaposlovanje Republike Slovenije. (november 2021). Strokovna izhodišča za leto 2022. Pridobljeno na https://www.ess.gov.si/_files/14798/strokovna_izhodišca_2022.pdf.

Literatura

- Broderick, A., Ferri, D. (2019). *International and European Disability Law and Policy: Text, Cases and Materials*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Destovnik, K. (ur.). (2019). *Spodbujajmo zaposlovanje invalidov*. Ljubljana: Združenje izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije v Republiki Sloveniji.
- Groce, N. E. (2011). *Disability and the Millennium Development Goals, A review of the MDG process and strategies for inclusion of disability issues in Millennium Development Goal Efforts*. Pridobljeno na http://www.un.org/disabilities/documents/review_of_disability_and_the_mdgs.pdf.
- Harley, D. A. (2021). Intersection of Poverty and Disability. V Harley, D. A. in Flaherty, C. (eds.), *Disability Studies for Human Services, An Interdisciplinary and Intersectionality Approach*. Springer Publishing Company, LLC.
- Kosmač, K. (2021). *Zaposlovanje oseb s zmernimi motnjami v duševnem razvoju znotraj varstveno delovnih centrov v Sloveniji*. Magistrsko delo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Murgel, J. (2020). *Varstvo pravic oseb z invalidnostjo v mednarodnem in slovenskem pravu s pregledom sodne prakse*. Ljubljana: Lexpera GV Založba.
- Peterlin, D. (2015). Zaposlovanje in delo. V *Vodnik po pravicah invalidov* (str. 35-44). Ministrstvo za delo, družino, socialno varstvo in enake možnosti.
- Rohwerder, B. (2015). *Disability inclusion. Topic guide*. Birmingham: University of Birmingham. Pridobljeno na <https://gsdrc.org/wp-content/uploads/2015/11/DisabilityInclusion.pdf>.
- Sethi, D., Towner E., Vincenten, J., Segui-Gomez, M., Racioppi, F. (2009). *European Report on Child Injury Prevention*. Copenhagen: World Health Organization. Pridobljeno na www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0003/83757/E92049.pdf.
- Trani, J. F. Loeb, M. (2012). Poverty and disability: a vicious circle? Evidence from Afghanistan and Zambia. *Journal of International Development*, 24(S1), S19–S52. doi: 10.1002/jid.1709.
- Žiher, M. (2015). Pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja. V: *Vodnik po pravicah invalidov* (str. 45–58). Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.